Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA
RIMVYDASE NORKUSE
přednesené dne 2. října 2025 [1]

Věc C-516/24 [Winderwill] [i]

BC, řádně zastoupený právním zástupcem,
proti
LG

[žádost o rozhodnutí o předběžné otázce, kterou podal Amtsgericht Schleswig (okresní soud ve Šlesviku, Německo)]

„Řízení o předběžné otázce – Justiční spolupráce v občanských věcech – Příslušnost – Zahájení řízení – Podání žádosti o právní pomoc za účelem podání návrhu na změnu vyživovací povinnosti – Následné podání návrhu na změnu vyživovací povinnosti u soudů jiného členského státu“

1. Právním rámcem této žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce je nařízení (ES) č. 4/2009 [2] o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností. V právním a skutkovém kontextu této věci bude otázka předkládajícího soudu vyžadovat, aby Soudní dvůr posoudil výklad pojmu „[písemnost rovnocenná]“ návrhu na zahájení řízení ve smyslu čl. 9 písm. a) tohoto nařízení. Soudní dvůr se zejména bude muset vyjádřit k otázce, zda žádost o právní pomoc [3] podaná oprávněným z výživného za účelem předvolání povinného k soudu spadá pod tento pojem.

I. Právní rámec

A. Mezinárodní právo

2. Článek 3 odst. 1 Haagského protokolu [4] stanoví:

„Vyživovací povinnosti se řídí právem státu, v němž má oprávněný místo obvyklého pobytu, nestanoví-li tento protokol jinak.“

[1] – Původní jazyk: francouzština.

[i] Název projednávané věci je fiktivní. Neodpovídá skutečnému jménu žádné ze zúčastněných stran.

[2] – Nařízení Rady (ES) ze dne 18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností (Úř. věst. 2009, L 7, s. 1, a oprava Úř. věst. 2011, L 131, s. 26 a Úř. věst. 2013, L 8, s. 19).

[3] – Použití výrazu „právní pomoc“ v tomto stanovisku zahrnuje rovněž bezplatnou právní pomoc ve smyslu relevantních ustanovení vnitrostátního práva, na kterou předkládající soud odkazuje v žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce.

[4] – Tento protokol je obsažen v příloze rozhodnutí Rady 2009/941/ES ze dne 30. listopadu 2009 o uzavření Haagského protokolu ze dne 23. listopadu 2007 o právu rozhodném pro vyživovací povinnosti Evropským společenstvím (Úř. věst. 2009, L 331, s. 17, dále jen „Haagský protokol z roku 2007“).

3. Článek 4 protokolu stanoví zvláštní pravidla ve prospěch určitých oprávněných z výživného, která se vztahují mimo jiné na vyživovací povinnosti rodičů ke svým dětem. Odstavec 3 tohoto článku stanoví:

„Pokud oprávněný zahájil řízení u příslušného orgánu státu, v němž má místo obvyklého pobytu povinný, použije se právo státu, v němž má sídlo soud, bez ohledu na článek 3. Pokud však oprávněný nemůže na základě tohoto práva získat výživné od povinného, použije se právo státu, v němž má místo obvyklého pobytu oprávněný.“

B. Unijní právo

Nařízení č. 4/2009

4. Bod 1 odůvodnění nařízení č. 4/2009 uvádí, že toto nařízení bylo přijato unijním normotvůrcem za účelem dosažení jeho cíle udržovat a rozvíjet prostor svobody, bezpečnosti a práva, ve kterém je zajištěn volný pohyb osob.

5. Podle bodu 9 odůvodnění je cílem tohoto nařízení usnadnit získání rozhodnutí o pohledávce výživného, které bude automaticky vykonatelné v jiném členském státě bez dalších formalit.

6. Podle bodu 36 odůvodnění a kapitoly V téhož nařízení, nadepsané „Přístup ke spravedlnosti“, je cílem uvedeného nařízení zavést zvláštní režim právní pomoci ve věcech vyživovacích povinností, který stanoví úplné převzetí nákladů spojených s řízením ve věcech vyživovacích povinností ve vztahu k dětem do 21 let, které bylo zahájeno prostřednictvím ústředních orgánů.

7. Bod 44 odůvodnění téhož nařízení uvádí, že toto nařízení má změnit nařízení (ES) č. 44/2001 [5] nahrazením příslušných ustanovení uvedeného nařízení týkajících se vyživovacích povinností.

8. Článek 3 nařízení č. 4/2009 stanoví:

„K rozhodování ve věcech vyživovacích povinností je v členských státech příslušný

a) soud místa, v němž má odpůrce místo obvyklého pobytu, nebo

b) soud místa, v němž má oprávněný místo obvyklého pobytu, nebo

[…]“

9. Článek 9 písm. a) tohoto nařízení, nadepsaný „Zahájení řízení“, stanoví:

„Pro účely této kapitoly se okamžikem, kdy bylo zahájeno řízení, rozumí

a) okamžik, kdy byl u soudu podán návrh na zahájení řízení nebo jiná rovnocenná písemnost, za předpokladu, že navrhovatel následně neopomene učinit kroky nezbytné k řádnému doručení písemnosti odpůrci […]“

[5] – Nařízení Rady ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 2001, L 12, s. 1; Zvl. vyd. 19/04, s. 42).

10. Článek 12 uvedeného nařízení, nadepsaný „Překážka litispendence“, stanoví:

„1. Je-li u soudů různých členských států zahájeno řízení v téže věci mezi týmiž stranami, přeruší soud, u něhož bylo řízení zahájeno později, bez návrhu řízení až do doby, než se určí příslušnost soudu, který řízení zahájil jako první.

2. Jakmile je určena příslušnost soudu, u něhož bylo řízení zahájeno jako první, prohlásí se soud, u něhož bylo řízení zahájeno později, za nepříslušný ve prospěch prvního soudu.“

11. Článek 15 téhož nařízení stanoví:

„Právo rozhodné pro otázky vyživovacích povinností se v členských státech, které jsou vázány [Haagským protokolem z roku 2007], určuje v souladu s uvedeným protokolem.“

C. Německé právo

1. FamFG

12. Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit (zákon o řízení v rodinných a nesporných věcech, dále jen „FamFG“) v § 76 odst. 1 stanoví:

„Ustanovení občanského soudního řádu týkající se právní pomoci se použijí obdobně na přiznání nároku na [právní] pomoc [stanovené FamFG], pokud není dále stanoveno jinak.“

13. Ustanovení § 77 odst. 1 FamFG stanoví:

„Před přiznáním nároku na [právní] pomoc může soud dát ostatním dotčeným stranám možnost předložit svá vyjádření. V řízení na návrh musí mít žalovaná strana možnost vyjádřit se k tomu, zda podle jejího názoru jsou splněny podmínky pro přiznání nároku na právní pomoc, ledaže by to bylo ze zvláštních důvodů nevhodné.“

14. Ustanovení § 113 odst. 1 FamFG stanoví:

„Ve věcech manželských a rodinných […] se obdobně použijí obecná a zvláštní pravidla občanského soudního řádu týkající se řízení zahájených u soudů.“

2. ZPO

15. Zivilprozessordnung (občanský soudní řád, dále jen „ZPO“) v § 114 odst. 1 stanoví:

„Strana, která z důvodu své osobní a ekonomické situace není schopna uhradit náklady soudního řízení nebo je může uhradit pouze částečně či ve splátkách, má na svou žádost nárok na právní pomoc, pokud má zamýšlený návrh nebo obhajoba dostatečnou šanci na úspěch a nemá zneužívající povahu. V případě přeshraniční právní pomoci v rámci Evropské unie se rovněž použijí články 1076 až 1078.“

16. Ustanovení § 117 ZPO stanoví:

„1. Žádost o přiznání právní pomoci musí být podána u soudu, u kterého je návrh na zahájení řízení podán; tato žádost může být podána formou prohlášení u soudní kanceláře. Žádost musí obsahovat popis sporu a uvést důkazní prostředky. […]

2. K žádosti je třeba přiložit prohlášení strany o její osobní a ekonomické situaci (rodinná situace, povolání, majetek, příjmy a závazky) a příslušné doklady. Prohlášení a doklady mohou být sděleny protistraně pouze se souhlasem strany, ledaže má protistrana podle občanského práva právo na informace o příjmech a majetku navrhovatele. Navrhovatel musí mít možnost předložit své vyjádření předtím, než bude jeho prohlášení předáno protistraně. O předání svého prohlášení je informován.

3. Za účelem zjednodušení a sjednocení postupu je spolkové ministerstvo spravedlnosti oprávněno zavést nařízením a se souhlasem Spolkové rady formuláře pro podání prohlášení. […]

4. Pokud byly zavedeny formuláře pro prohlášení uvedené v odstavci 2, musí je strana použít. […]“

17. Ustanovení § 118 odst. 1 ZPO stanoví:

„Protistrana musí mít možnost zaujmout stanovisko k tomu, zda podle jejího názoru jsou splněny podmínky pro přiznání právní pomoci, ledaže by to bylo ze zvláštních důvodů nevhodné. Toto stanovisko může být vyjádřeno formou prohlášení podaného u soudní kanceláře. Soud může strany předvolat k jednání, pokud je možné dosáhnout dohody; dohoda musí být zaznamenána soudem v soudním protokolu. Náklady vynaložené protistranou nejsou hrazeny. Náklady vynaložené na výslech svědků nebo znalců podle odstavce 2 třetí věty nese jako náklady řízení strana, která byla uložena povinnost k náhradě nákladů řízení. Ustanovení § 128a se použije obdobně na jednání konané podle třetí věty.“

18. Ustanovení § 167 ZPO, nadepsané „Zpětná účinnost doručení“ stanoví:

„Je-li účelem doručení zachování lhůty, zahájení nové promlčecí lhůty nebo stavení této lhůty v souladu s § 204 [Bürgerliches Gesetzbuch (občanský zákoník)], nastává tento účinek okamžikem přijetí žádosti nebo prohlášení, pokud k doručení dojde neprodleně.“

19. Ustanovení § 261 ZPO stanoví:

„(1) Návrh na zahájení řízení zakládá překážku litispendence.

[…]

(3) Překážka litispendence má následující účinky:

1. po dobu trvání překážky litispendence nesmí strana spor předložit jinému soudu;

[…]“

3. BGB

20. Bürgerliches Gesetzbuch (občanský zákoník, dále jen „BGB“) v § 204 („Stavení běhu promlčecí lhůty uplatněním práva“) odst. 1 bodu 14 stanoví:

„1) Promlčecí lhůta se staví

[…]

Oznámením o prvním podání žádosti o poskytnutí právní pomoci; dojde-li k oznámení neprodleně po podání žádosti, nastávají účinky stavení běhu promlčecí lhůty již okamžikem podání žádosti.“

II. Skutkový stav v původním řízení, předběžná otázka a řízení před Soudním dvorem

21. BC, navrhovatel v původním řízení, je synem odpůrce v původním řízení, LG. BC má obvyklé bydliště ve Švédsku, zatímco LG žije v Německu.

22. Dne 17. prosince 2021 podal BC k Amtsgericht Schleswig (okresní soud ve Šlesviku, Německo), který je předkládajícím soudem, žádost o právní pomoc za účelem podání návrhu na změnu výživného na dítě. BC k žádosti přiložil návrh na změnu ve formě konceptu, přičemž upřesnil, že bude formálně podán v případě přiznání právní pomoci.

23. Dne 28. ledna 2022, tedy předtím, než předkládající soud rozhodl o žádosti o právní pomoc, podal LG u Eskilstuna tingsrätt (soud prvního stupně v Eskilstuna, Švédsko) žalobu na změnu vyživovací povinnosti vůči BC.

24. Usnesením ze dne 29. března 2022 předkládající soud odmítl přiznat BC právní pomoc z důvodu, že není mezinárodně příslušný. Na základě odvolání podaného BC zrušil Schleswig-Holsteinisches Oberlandesgericht (Vrchní zemský soud spolkové země Šlesvicko-Holštýnsko, Německo) usnesením ze dne 27. května 2022 usnesení vydané předkládajícím soudem a přiznal BC právní pomoc.

25. BC následně podal návrh na změnu vyživovací povinností k předkládajícímu soudu, který byl LG doručen dne 21. července 2022.

26. Mezitím byl návrh LG na změnu podaný k Eskilstuna tingsrätt (soud prvního stupně v Eskilstuna) odmítnut z důvodu nedostatku mezinárodní příslušnosti. Högsta domstolen (Nejvyšší soud, Švédsko) toto rozhodnutí zrušil a vrátil věc soudu prvního stupně. Soud prvního stupně usnesením ze dne 6. května 2024 přerušil řízení na základě čl. 12 odst. 1 nařízení č. 4/2009.

27. Předkládající soud považuje za nezbytné určit příslušnost soudu, který zahájil řízení jako první, ve smyslu článku 12 nařízení č. 4/2009. Pokud jde o žádost o právní pomoc, předkládající soud se táže, zda ji lze považovat za písemnost rovnocennou návrhu na zahájení řízení ve smyslu čl. 9 písm. a) tohoto nařízení, a to za účelem ověření vlastní příslušnosti. Vzhledem k tomu, že Soudní dvůr o této otázce dosud nerozhodl, má uvedený soud za to, že dostatečnou právní jistotu může zaručit pouze jednotný výklad nařízení č. 4/2009.

28. Za těchto okolností se Amtsgericht Schleswig (okresní soud ve Šlesviku) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžnou otázku:

„Jedná se v případě žádosti o bezplatnou právní pomoc, ke které je připojen pouze koncept návrhu na změnu ve věci vyživovací povinnosti, který má být formálně podán v případě přiznání právní pomoci, o ‚rovnocennou písemnost' ve smyslu čl. 9 písm. a) [nařízení č. 4/2009], v důsledku čehož tak došlo k zahájení řízení u vnitrostátního soudu a je založena příslušnost tohoto soudu?"

29. Předkládací rozhodnutí ze dne 22. července 2024 bylo doručeno kanceláři Soudního dvora dne 24. července 2024. Písemná vyjádření předložili navrhovatel a odpůrce v původním řízení, německá a česká vláda, jakož i Evropská komise. Dne 18. června 2025 se konalo jednání, na němž Komise a německá vláda přednesly ústní vyjádření.

III. Analýza

A. K poznatkům, které je třeba vyvodit z judikatury Soudního dvora týkající se pojmu „návrh na zahájení řízení" nebo „rovnocenná písemnost" v rámci jiných právních nástrojů

30. Úvodem je třeba uvést, že vzhledem k tomu, že v projednávané věci má Soudní dvůr vyložit pojem „[písemnost rovnocenná]" návrhu na zahájení řízení uvedený v čl. 9 písm. a) nařízení č. 4/2009, je třeba si položit otázku, zda lze najít podněty k úvaze, či dokonce prvky odpovědi, ve světle souvisejících nástrojů a jejich výkladu Soudním dvorem. Pojem „návrh na zahájení řízení", a zejména pojem „rovnocenná písemnost", jsou totiž průřezovými pojmy, které se vyskytují v několika mezinárodních úmluvách nebo jiných právních nástrojích týkajících se soudní příslušnosti v občanských věcech. Tyto pojmy již byly předmětem výkladu Soudního dvora, což umožnilo vymezit jejich hranice v kontextu těchto mezinárodních úmluv a právních nástrojů, přičemž podle mého názoru je jejich připomenutí nezbytné před zahájením posouzení předběžné otázky položené Soudnímu dvoru v této věci.

31. V tomto ohledu je třeba uvést, že Soudní dvůr již měl ve svých prvních rozsudcích týkajících se jeho výkladu v rámci Úmluvy ze dne 27. září 1968 o příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (dále jen „Bruselská úmluva")[6] příležitost upřesnit, že pojem „návrh na zahájení řízení" nebo „rovnocenná písemnost" označuje písemnost nebo písemnosti, jejichž řádné a včasné doručení žalovanému mu umožňuje uplatnit jeho práva před tím, než bude vydán vykonatelný rozsudek ve státě původu[7].

32. Na základě této definice považoval Soudní dvůr za návrh na zahájení řízení platební rozkaz podle německého práva (*Zahlungsbefehl*), jehož doručení umožňuje navrhovateli v případě nepodání odporu dosáhnout vykonatelného rozhodnutí[8], jakož i platební rozkaz podle italského práva (*decreto ingiuntivo*) doručený společně s žalobou[9].

[6] – Úmluva podepsaná v Bruselu dne 27. září 1968 o příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 1972, L 299, s. 32), ve znění následných úmluv týkajících se přistoupení nových členských států k této úmluvě. V tomto ohledu je třeba připomenout, že nařízení č. 4/2009, na jehož výklad se táže předkládající soud, nahradilo v oblasti vyživovacích povinností, jak vyplývá z jeho čl. 68 odst. 1 a čl. 75 odst. 2, nařízení č. 44/2001, které samo mezi členskými státy nahradilo Bruselskou úmluvu.

[7] – Rozsudek ze dne 13. července 1995, Hengst Import (C-474/93, dále jen „rozsudek Hengst Import", EU:C:1995:243, bod 19).

[8] – Rozsudek ze dne 16. června 1981, Klomps (166/80, EU:C:1981:137, bod 9).

[9] – Rozsudek Hengst Import, body 20 a 21.

33. Soudní dvůr měl naproti tomu za to, že povolení k výkonu podle německého práva (*Vollstreckungsbefehl*), které je samo o sobě vykonatelné a je vydáno po doručení platebního rozkazu, nesplňuje tuto definici návrhu na zahájení řízení [10].

34. Na základě poznatků, které je třeba vyvodit z výše uvedené judikatury, Soudní dvůr rozhodl, rovněž v rámci řízení o platebním rozkazu, pokud jde o Luganskou úmluvu II [11], že v případě sledu dvou řízení, z nichž každé umožňuje na konci dosáhnout vykonatelného rozhodnutí týkajícího se téhož závazku, může být zahájení prvního řízení považováno za návrh na zahájení řízení druhého z nich pouze tehdy, existuje-li mezi těmito dvěma řízeními funkční jednota [12].

35. V tomto ohledu je důležité zdůraznit, že výše uvedené kritérium funkční jednoty odráží další příklady z judikatury týkající se výkladu pojmů „návrh na zahájení řízení“ nebo „rovnocenná písemnost“, zejména rozsudek Schlömp [13], který se rovněž týká výkladu Luganské úmluvy II [14].

36. V tomto rozsudku Soudní dvůr zaujal nejen funkční přístup, když v podstatě uvedl, že okamžik zahájení povinného smírčího řízení u smírčího orgánu podle švýcarského práva je okamžikem, kdy se řízení u „soudu“ považuje za zahájené. Soudní dvůr rovněž zdůraznil, že vzhledem k paralelismu, který existuje mezi mechanismy pro řešení případů překážky litispendence zavedenými Luganskou úmluvou II a mimo jiné nařízením č. 44/2001 [15] a vzhledem k cíli jednotného výkladu rovnocenných ustanovení této úmluvy a uvedeného nařízení má situace překážky litispendence objektivní a automatickou povahu a je založena na chronologickém pořadí, v němž příslušné soudy zahájily řízení [16], podobně jako v jiném důležitém rozsudku v této oblasti, a sice rozsudku HanseYachts [17].

37. V tomto posledně uvedeném rozsudku byl Soudní dvůr vyzván, aby se vyjádřil k otázce, zda v případě překážky litispendence je podání, kterým se zahajuje řízení o nařízení opatření k zajištění důkazu před zahájením hlavního řízení „návrhem na zahájení řízení“ nebo jinou „rovnocennou písemností“, anebo je takto třeba kvalifikovat pouze úkon, kterým byla podána žaloba [18], tedy řízení „ve věci samé“ [19].

[10] – Rozsudek ze dne 16. června 1981, Klomps (166/80, EU:C:1981:137, bod 9).

[11] – Úmluva o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, podepsaná v Luganu dne 30. října 2007, schválená jménem Evropského společenství rozhodnutím Rady 2009/430/ES ze dne 27. listopadu 2008 (Úř. věst. 2009, L 147, s. 1) (dále jen „Luganská úmluva II“).

[12] – Viz rozsudek ze dne 30. března 2023, PT (Platební příkaz podle švýcarského práva), C-343/22, EU:C:2023:276, bod 35.

[13] – Rozsudek ze dne 20. prosince 2017 (dále jen „rozsudek Schlömp“), C-467/16, EU:C:2017:993.

[14] – Oddíl 9 Luganské úmluvy II, nadepsaný „Překážka litispendence a závislá řízení“, obsahuje článek 27. Odstavec 2 tohoto článku stanoví, že v případě překážky věci zahájené „[j]akmile je určena příslušnost soudu, u něhož bylo řízení zahájeno jako první, prohlásí se soud, u něhož bylo řízení zahájeno později, za nepříslušný ve prospěch prvního soudu“. Ustanovení čl. 30 odst. 1 uvedené úmluvy v podstatě stanoví, že okamžikem, kdy bylo zahájeno řízení, je „okamžik, kdy byl u soudu podán návrh na zahájení řízení nebo jiná rovnocenná písemnost, za předpokladu, že žalobce následně neopomene učinit kroky nezbytné k řádnému doručení písemnosti žalovanému“.

[15] – V tomto ohledu je třeba zdůraznit, že v bodech 41 a 42 rozsudku Schlömp Soudní dvůr upřesnil, že jak vyplývá z čl. 68 odst. 1 nařízení č. 4/2009, toto nařízení mění nařízení č. 44/2001 tak, že se nahrazují ustanovení posledně uvedeného nařízení vztahující se na vyživovací povinnosti. Vzhledem k tomu, že čl. 64 odst. 1 Luganské úmluvy II odkazuje na veškeré změny nařízení č. 44/2001, musí být tento odkaz chápán tak, že zahrnuje nařízení č. 4/2009, jehož výkladu se týká projednávaná věc.

[16] – Body 47 až 58 rozsudku Schlömp.

[17] – Rozsudek ze dne 4. května 2017 (dále jen „rozsudek HanseYachts“), C-29/16, EU:C:2017:343.

[18] – Bod 20 rozsudku HanseYachts.

[19] – Soudní dvůr byl požádán zejména o výklad článku 30 nařízení č. 44/2001, který se týká okamžiku, ke kterému musí být soud považován za soud, u něhož bylo zahájeno řízení, přičemž znění tohoto článku je totožné se zněním čl. 9 písm. a) nařízení č. 4/2009.

38. Na základě kontextu článku 30 nařízení č. 44/2001, jeho cíle [20], autonomní povahy prvního důkazního řízení ve vztahu k druhému řízení „ve věci samé“ a existence velmi jasného rozdílu mezi těmito dvěma řízeními Soudní dvůr dospěl k závěru, že v případě litispendence nemůže být okamžik, kdy bylo řízení o nařízení opatření k zajištění důkazu zahájeno před hlavním řízením, považován za okamžik „kdy bylo zahájeno řízení“ ve smyslu čl. 30 bodu 1 nařízení č. 44/2001 u soudu, který má rozhodnout o návrhu „ve věci samé“, který byl v členském státě podán v návaznosti na výsledek uvedeného opatření k zajištění důkazu [21].

39. Jinými slovy, podle Soudního dvora nelze úkon, jehož cílem je dosáhnout u soudu zajištění důkazu před hlavním řízením kvalifikovat jako návrh na zahájení řízení nebo jinou rovnocennou písemnost, protože řízení zahájené takovým úkonem je v podstatě nezávislé na řízení „ve věci samé“.

40. V tomto ohledu lze z výše uvedené judikatury vyvodit následující poznatky. Návrh na zahájení řízení nebo jiná rovnocenná písemnost musí být doručeny protistraně, aby měla možnost uplatnit svá práva na obhajobu [22]. Z tohoto požadavku logicky vyplývá, že tento úkon musí být takové povahy, aby protistranu informoval o zahájení řízení proti ní a o podstatných skutečnostech sporu, a umožnil jí tak pochopit, zda si má připravit svou obhajobu [23]. Vzhledem k tomu, že zahájení řízení vede k přijetí soudního rozhodnutí, má dodržování práv na obhajobu a obecněji řečeno kontradiktorního řízení zvláštní význam. To lze vysvětlit s ohledem na právní nástroje týkající se mezinárodní příslušnosti, které zajišťují, aby řízení vedoucí k přijetí soudních rozhodnutí, jejichž uznání a výkon musí být zajištěn ve všech smluvních státech těchto nástrojů, proběhlo v souladu se zásadou kontradiktornosti. Toto dodržování odůvodňuje liberální přístup v oblasti uznávání a výkonu [24].

41. Dále návrh na zahájení řízení nebo jiná rovnocenná písemnost musí vést k přijetí vykonatelného rozhodnutí, a týká se tedy v zásadě řízení „ve věci samé“. Přinejmenším se musí týkat předběžného a povinného řízení podle vnitrostátního práva, které musí být provedeno ještě před zahájením tohoto sporného řízení „ve věci samé“ [25], anebo řízení, které umožňuje vytvořit funkční jednotu, anebo které v každém případě není nezávislé na tomto řízení „ve věci samé“.

42. Je však třeba uvést, že žádný z těchto příkladů z judikatury se přímo netýká výkladu pojmu „návrh na zahájení řízení“ nebo „rovnocenná písemnost“ ve smyslu nařízení č. 4/2009. Je tedy třeba přistoupit k výkladu pojmu „[písemnost rovnocenná]“ návrhu na zahájení řízení, o který žádá předkládající soud Soudní dvůr, ve smyslu čl. 9 písm. a) tohoto nařízení, a případně posoudit, zda lze nalézt analogii s poznatky vyplývajícími z judikatury citované v bodech 31 až 39 tohoto stanoviska.

[20] – Tedy zamezit obtížím vyplývajícím z vnitrostátních rozdílů, pokud jde o stanovení doby, kdy se věc považuje za projednávanou, přičemž tato doba by měla být stanovena samostatně, a snížit tak právní nejistotu vyplývající ze značné rozmanitosti právních předpisů, jimiž je určení okamžiku zahájení řízení upraveno v členských státech. Podle Soudního dvora je cílem tohoto článku umožnit snadné a jednotné určení okamžiku zahájení řízení u soudu (viz body 30 a 35 rozsudku HanseYachts).

[21] – Výrok rozsudku HanseYachts.

[22] – Naproti tomu skutečnost, že protistrana tak neučiní, nemůže mít vliv na kvalifikaci tohoto úkonu, neboť výkon tohoto procesního práva závisí na její vůli.

[23] – S ohledem na hypotézu, která se objevila v rozsudku Hengst Import, lze uvést příklad „decreto ingiuntivo“, u něhož bylo rozhodnuto, že se jedná o pouhý formulář, který bez žaloby nelze pochopit. Naopak doručení žaloby bez „decreto ingiuntivo“ neumožňovalo protistraně pochopit, zda soud této žalobě vyhověl nebo ji zamítl. Proto byly za návrh na zahájení řízení považovány oba tyto dokumenty společně (bod 20 tohoto rozsudku).

[24] – V tomto smyslu a obdobně viz rozsudek ze dne 21. května 1980, Denilauler (125/79, EU:C:1980:130, bod 13).

[25] – Jako tomu bylo v případě smírčího řízení, které podléhá zásadě kontradiktornosti a je podle švýcarského práva v zásadě povinné a jehož neprovedení má za následek nepřípustnost případného pozdějšího podání žaloby (viz rozsudek Schlömp, bod 53).

B. K výkladu pojmu „[písemnost rovnocenná]“ návrhu na zahájení řízení ve smyslu čl. 9 písm. a) nařízení č. 4/2009

1. K upřesnění kritérií pro výklad pojmu „rovnocenná písemnost“ ve světle stávající judikatury

43. Úvodem je třeba připomenout, že podle ustálené judikatury musí být ustanovení týkající se pravidel příslušnosti vykládána autonomně, s odkazem na cíle a systém daného nařízení, jakož i na obecné zásady vyvozené ze všech vnitrostátních právních řádů [26].

44. Kapitola 2 nařízení č. 4/2009, nadepsaná „Příslušnost“, obsahuje článek 9, který stanoví pravidla pro určení okamžiku, kdy se řízení považuje za zahájené. Tento okamžik je rozhodující pro určení příslušnosti soudu k projednání přeshraničního sporu. V případě litispendence, tj. je-li u soudů různých členských států zahájeno řízení v téže věci mezi týmiž stranami, totiž přeruší soud, u něhož bylo řízení zahájeno později, bez návrhu řízení až do doby, než se určí příslušnost soudu, který řízení zahájil jako první [27]. Podle čl. 9 písm. a) se v zásadě okamžikem, kdy bylo zahájeno řízení, rozumí okamžik, kdy byl u soudu podán návrh na zahájení řízení nebo jiná rovnocenná písemnost.

45. Nařízení č. 4/2009 však nedefinuje pojem „[písemnost rovnocenná]“ návrhu na zahájení řízení (ani samotný návrh na zahájení řízení), na který se předkládající soud v projednávané věci táže Soudního dvora. Ze znění čl. 9 písm. a) tohoto nařízení vyplývá, že touto rovnocennou písemností se zahajuje řízení. Pojem „návrh na zahájení řízení“, stejně jako pojem „rovnocenná písemnost“, tak odkazuje na obecnou myšlenku, že se jedná o úkon zahajující řízení [28].

46. Pokud jde o toto řízení, pojem „řízení“ musí být chápán tak, že se vztahuje na řízení „ve věci samé“, jejichž předmětem je určit práva a povinnosti stran sporu přijetím soudního rozhodnutí, jímž se končí řízení a které může být uznáno a vykonáno. Pojem „[písemnost rovnocenná]“ návrhu na zahájení řízení tak musí být vykládán tak, že se týká sporu před soudem ohledně věci samé [29], v projednávané věci ve věcech vyživovacích povinností.

47. Domnívám se, že pojem „[písemnost rovnocenná]“ návrhu na zahájení řízení se nevyhnutelně vztahuje k rovnocenným *účinkům*, které má zahájení řízení, tj. zahájení soudního řízení s cílem získat vykonatelný rozsudek, který uspokojí nároky navrhovatele [30]. Vzhledem k tomu, že řízení vede k přijetí soudního rozhodnutí, musí být úkon, kterým se řízení zahajuje, součástí kontradiktorního řízení, tj. musí umožnit protistraně připravit si obhajobu předtím, než bude proti ní vydán vykonatelný rozsudek.

48. Tento výklad potvrzuje znění čl. 9 písm. a) nařízení č. 4/2009, podle kterého se okamžikem, kdy bylo zahájeno řízení, rozumí okamžik, kdy byla u soudu podána písemnost rovnocenná návrhu na zahájení řízení, která musí být následně řádně doručena odpůrci;

[26] – Rozsudek ze dne 18. prosince 2014, Sanders a Huber (C-400/13 a C-408/13, EU:C:2014:2461, bod 24).

[27] – Článek 12 odst. 1 nařízení č. 4/2009.

[28] – Gaudemet-Talon, H., „Les conditions de régularité de la décision étrangère“, in *Compétence et exécution des jugements en Europe*, 7. vydání, LGDJ, Paris-La Défense, 2024. Navíc je třeba zdůraznit, že právě Bruselská úmluva jako první obsahovala výraz „rovnocenná písemnost“, zejména od přistoupení Dánska, Irska, Spojeného království Velké Británie a Severního Irska v roce 1978, aby se zohlednily procesní zvláštnosti zemí *Common Law*. V souladu s touto logikou se pojem „rovnocenná písemnost“ nemůže odchýlit od pojmu „návrh na zahájení řízení“, ale spíše se blíží jeho významu.

[29] – V tomto smyslu a obdobně viz Law, St., „Article 32“, in Requejo Isidero, M. (éd.), *Brussels I bis: a commentary on Regulation (EU) nº 1215/2012*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, 2022, s. 500 až 505.

[30] – Je samozřejmé, že ačkoli to je cílem osoby, která podala žalobu, může být řízení ukončeno také zamítnutím jejích nároků.

49. Kontext čl. 9 písm. a) nařízení č. 4/2009, který zdůrazňuje význam dodržování zásady kontradiktornosti, potvrzuje tento výklad a ostatně zajišťuje jednotný výklad pojmu „[písemnost rovnocenná návrhu na zahájení řízení]“ v rámci tohoto nařízení. Článek 19 odst. 1 písm. a) uvedeného nařízení [31], který se týká „práva navrhnout přezkum“ rozsudku u soudu členského státu původu odpůrcem, který se neúčastnil řízení v tomto členském státě, totiž zdůrazňuje situaci nedoručení návrhu na zahájení řízení nebo rovnocenné písemnosti v dostatečném předstihu a takovým způsobem, který protistraně umožňuje přípravu na jednání před soudem. V takové situaci má odpůrce právo navrhnout přezkum, a to právě proto, že při přijetí soudního rozhodnutí proti němu nebyla dodržena jeho práva na obhajobu. Totéž platí pro článek 24 téhož nařízení [32], nadepsaný „Důvody pro odmítnutí uznání“, který ve svém odstavci 1 písm. b) stanoví, že rozhodnutí se neuzná, jestliže odpůrci, v jehož nepřítomnosti bylo rozhodnutí vydáno, nebyl doručen návrh na zahájení řízení nebo jiná rovnocenná písemnost v dostatečném předstihu a takovým způsobem, který mu umožňuje přípravu na jednání před soudem.

50. Kromě toho cíle nařízení č. 4/2009, jimiž jsou co největší usnadnění vymáhání mezinárodních pohledávek výživného [33], chránit zájmy oprávněných z výživného a umožnit řádný výkon spravedlnosti [34], nelze dosáhnout oslabením, bez ohledu na to, jakým způsobem, práva obhajoby [35]. Z tohoto důvodu je závěr, podle něhož je při výkladu pojmu „[písemnost rovnocenná]“ návrhu na zahájení řízení ve smyslu čl. 9 písm. a) tohoto nařízení třeba hledat účinky rovnocenné těm, které má zahájení řízení za účelem získání vykonatelného rozsudku, který vyhoví nárokům navrhovatele, patrně v souladu s cíli sledovanými uvedeným nařízením. Tento závěr má navíc tu výhodu, že zvyšuje předvídatelnost kritérií pro výklad pojmu „[písemnost rovnocenná]“ návrhu na zahájení řízení, neboť tato kritéria se shodují s kritérii pro úkon, jímž se zahajuje řízení za účelem získání výsledku očekávaného v řízení „ve věci samé“.

51. Právě v tomto smyslu lze ostatně přenést na projednávanou věc poznatky, které je třeba vyvodit z judikatury citované v bodech 31 až 39 tohoto stanoviska.

52. V tomto ohledu je třeba zdůraznit, že Soudní dvůr již měl příležitost upřesnit, že jeho judikatura související s ustanoveními týkajícími se příslušnosti ve věcech vyživovacích povinností, která jsou uvedena v Bruselské úmluvě, jakož i v nařízení č. 44/2001, které na Bruselskou úmluvu navazuje, je i nadále relevantní pro účely analýzy odpovídajících ustanovení nařízení č. 4/2009 [36]. Poznatky z judikatury, shrnuté v bodě 40 tohoto stanoviska, lze tedy podle mého názoru přímo přenést, a to i přes rozdíly v kontextu a právních nástrojích, kterých se tato judikatura týká.

53. Kromě toho důležitost souladného výkladu Luganské úmluvy II a dalších právních nástrojů, zejména nařízení č. 44/2001, což se vztahuje i na nařízení č. 4/2009 nařízení č. 4/2009 [37], které obsahuje obdobná ustanovení byla několikrát potvrzena v judikatuře [38]. (Téměř) identická terminologie použitá v těchto právních nástrojích, které jsou vyloženy v judikatuře citované

[31] – Tento článek se nachází v oddíle 1 „Rozhodnutí vydaná v členském státě vázaném Haagským protokolem z roku 2007“ v kapitole IV týkající se „Uznávání, vykonatelnost a výkon rozhodnutí“.

[32] – Tento článek spadá do oddílu 2 této kapitoly IV, nadepsaného „Rozhodnutí vydaná v členském státě, který není vázán Haagským protokolem z roku 2007“.

[33] – Body 31, 33 a 45 odůvodnění nařízení č. 4/2009 a rozsudek ze dne 9. února 2017, S. (C-283/16, EU:C:2017:104, bod 33).

[34] – Bod 15 odůvodnění nařízení č. 4/2009.

[35] – V tomto smyslu a obdobně viz rozsudek ze dne 14. prosince 2006, ASML (C-283/05, EU:C:2006:787, bod 24 a citovaná judikatura).

[36] – Rozsudek ze dne 18. prosince 2014, Sanders a Huber (C-400/13 a C-408/13, EU:C:2014:2461, bod 23).

[37] – V tomto ohledu viz poznámky pod čarou 6 a 15 tohoto stanoviska.

[38] – Viz například rozsudky ze dne 2. května 2019, Pillar Securitisation (C-694/17, EU:C:2019:345, bod 27), a ze dne 30. září 2021, Commerzbank (C-296/20, EU:C:2021:784, bod 33). Obecně řečeno, výklad, který Soudní dvůr podal v souvislosti s ustanoveními jednoho z těchto právních předpisů, platí rovněž pro ustanovení ostatních právních předpisů, pokud tato ustanovení mohou být považována za „rovnocenná“ (rozsudek ze dne 6. června 2024, Geterfer, C-381/23, EU:C:2024:467, bod 24).

v bodech 35 až 39 tohoto stanoviska, však svědčí ve prospěch sblížení výkladu uvedených nástrojů ze strany Soudního dvora a výkladu nařízení č. 4/2009, který Soudní dvůr podá v projednávané věci. Kromě toho je sbližování výkladu těchto ustanovení odůvodněno s ohledem na cíle sledované těmito nástroji, které obecně směřují k zajištění volného pohybu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech [39].

54. Kromě toho je třeba uvést, že jak vyplývá z přípravných prací, článek 9 nařízení č. 4/2009 převzal doslovně znění bývalého článku 30 nařízení č. 44/2001. Tato skutečnost podle mého názoru odráží vůli normotvůrce harmonizovat výklad tohoto článku s výkladem právních nástrojů v oblasti soudní příslušnosti, které předcházely nařízení č. 4/2009 [40].

55. Je však třeba zdůraznit, že kritéria vyvozená pro výklad pojmu „návrh na zahájení řízení“ nebo „rovnocenná písemnost“, která byla uvedena v bodech 31 až 39 tohoto stanoviska, je třeba vykládat případ od případu. Takový přístup je jistě oprávněný s ohledem na specifika vnitrostátních systémů, jichž se týkaly úkony dotčené v těchto věcech. Vedl však k vypracování kritérií, která jsou podle mého názoru do jisté míry abstraktní, zejména pokud jde o funkční jednotu mezi dvěma řízeními nebo autonomní povahu jednoho řízení vůči druhému. Aby tedy bylo možné tato kritéria přenést na projednávanou věc, bude Soudní dvůr muset nevyhnutelně zvážit možnost upřesnění jejich rozsahu. Mám za to, že toto upřesnění je žádoucí, pokud jde o použití nejnovější judikatury.

56. V tomto ohledu se přikláním k přístupu založenému na povaze řízení zahájeného posuzovaným úkonem, který by umožnil určit, zda mezi oběma řízeními existuje funkční jednota nebo autonomie. Podle mého názoru je rozhodující zejména určit, zda řízení, kterého se týká úkon, o jehož kvalifikaci se žádá, spadá pod řízení „ve věci samé“, a má tedy stejné nebo rovnocenné účinky jako zahájení řízení s cílem dosáhnout vykonatelného rozsudku, který vyhoví nárokům navrhovatele.

57. Tedy kritéria související mimo jiné s i) doručením písemnosti obsahující základní prvky sporu protistraně, aby byla informována o zahájení řízení proti ní, ii) ponecháním možnosti protistraně připravit si svou obhajobu, jelikož cílem řízení je dosáhnout rozhodnutí, které vyhoví nárokům navrhovatele, a to iii) před přijetím vykonatelného rozsudku, který vyhoví nebo nevyhoví nárokům navrhovatele, jakož i iv) možností přiznané této protistraně napadnout tento rozsudek, podle mě jasně ukazují na existenci účinků, které vyvolává řízení „ve věci samé“. K těmto kritériím by mohla být přidána i další, která by v případě potřeby umožnila zohlednit specifické situace, jako je například fakultativní nebo povinná povaha řízení, bez ohledu na to, zda se jedná o řízení před zahájením soudního řízení nebo o soudní řízení.

58. Zdůrazňuji však, že na základě výše uvedeného není mým záměrem úplně vymezit všechna relevantní kritéria pro kvalifikaci písemnosti rovnocenné návrhu na zahájení řízení nebo pouze ta, která by byla považována za rozhodující. Mým cílem je pouze uvést demonstrativní příklady konkrétních kritérií, která by ve světle stávající judikatury umožnila jasně určit účinky, které by

[39] – Viz preambule Bruselské úmluvy, preambule Luganské úmluvy II a bod 6 odůvodnění nařízení č. 44/2001. V tomto ohledu je třeba uvést, že za účelem dosažení hlavních cílů nařízení č. 4/2009, připomenutých v bodě 50 tohoto stanoviska, se toto nařízení nevyhnutelně zaměřuje na zajištění volného pohybu rozhodnutí v občanských věcech, a sdílí tedy tento cíl s dalšími právními nástroji vykládanými judikaturou citovanou v bodech 31 až 39 tohoto stanoviska.

[40] – Viz zveřejnění legislativního návrhu Komise [COM(2005)0649]. V tomto ohledu je třeba zdůraznit, že při přijímání nařízení č. 4/2009 navrhl Výbor Evropského parlamentu pro právní záležitosti vypustit článek 9 s odůvodněním, že tento článek téměř doslovně přebírá bývalý článek 30 nařízení č. 44/2001, a je proto zbytečný. Tento návrh, který byl převzat do legislativního usnesení Evropského parlamentu ze dne 13. prosince 2007, však nebyl v konečném znění tohoto nařízení přijat. Je tak třeba uvést, že mezi těmito dvěma právními nástroji tedy existuje velmi silná souvislost, která odůvodňuje, že poznatky, které je třeba vyvodit z výkladu prvního nástroje, lze v zásadě přenést na výklad druhého nástroje.

mělo mít řízení zahájené učiněním úkonu, který může spadat pod pojem „[písemnost rovnocenná]“ návrhu na zahájení řízení. V tomto ohledu rovněž zdůrazňuji, že významnou roli hraje posouzení povahy daného řízení a samotného úkonu, jakož i účinků, které mohou mít.

59. Ve světle těchto úvah je třeba určit, zda žádost o právní pomoc spadá pod pojem „[písemnost rovnocenná]“ návrhu na zahájení řízení.

2. Důsledky uplatnění kritérií pro výklad pojmu „rovnocenná písemnost“ na žádost o právní pomoc

60. Ze ZPO ve spojení s FamFG vyplývá, že podle německého práva může být právní pomoc poskytnuta straně, která vzhledem ke své osobní a finanční situaci není schopna nést náklady řízení, pokud má zamýšlený návrh nebo obhajoba dostatečnou šanci na úspěch a nemá zneužívající povahu [41]. Žádost musí obsahovat popis sporu a uvést důkazní prostředky [42]. Protistrana musí mít možnost zaujmout stanovisko ke splnění podmínek pro přiznání této pomoci [43]. Právě tato možnost, která je protistraně poskytnuta, aby se seznámila s podáním žádosti o právní pomoc, čímž jsou předestřeny okolnosti sporu, je zvláštností německého práva, která vyvolává pochybnosti ohledně kvalifikace této žádosti podle čl. 9 písm. a) nařízení č. 4/2009.

61. Úvodem je třeba poznamenat, že je patrně nesporné, že německé právo nestanoví, že žádost o právní pomoc může jako taková zahájit řízení. Z důvodů uvedených v bodech 44 až 58 tohoto stanoviska je třeba určit účinky, které může mít žádost o právní pomoc a řízení, které tato žádost zahajuje. Jinými slovy, jedná se o otázku, zda řízení zahájené na základě takové žádosti může mít stejné účinky jako zahájení řízení „ve věci samé“, aby tak bylo možné mít za to, že řízení zahájené na základě této žádosti vykazuje funkční jednotu nebo nedostatek autonomie ve vztahu k řízení ve věci samé.

62. Za těchto podmínek je třeba na prvním místě posoudit obsah žádosti o právní pomoc, na který se odvolává německá vláda a navrhovatel v původním řízení pro účely toho, aby bylo možné tuto žádost považovat za „[písemnost rovnocennou]“ návrhu na zahájení řízení. V tomto ohledu je zřejmé, že uvedená žádost musí obsahovat popis prvků sporu a uvedení důkazních prostředků, které jsou přiloženy ve formě konceptu návrhu. Jak tedy v podstatě tvrdí tato vláda, toto řízení vykazuje určitou podobnost nebo souvislost se zahájením řízení „ve věci samé“.

63. Předložení těchto prvků v konceptu návrhu připojeném k žádosti o právní pomoc však sleduje zcela jiný cíl než jejich předložení v návrhu na zahájení řízení ve věci samé v pravém slova smyslu, tj. v žalobě. Tyto prvky totiž musí soudu, jemuž byla předložena žádost o právní pomoc, umožnit, aby se ujistil o dodržení podmínek spojených s dostatečnými šancemi na úspěch a s neexistencí zneužívající povahy zamýšleného návrhu po poskytnutí této pomoci. Naproti tomu opodstatněnost „věci samé“ zamýšleného návrhu není analyzována a není přijato žádné soudní rozhodnutí o právech a povinnostech stran „ve věci samé“.

64. Předložení těchto prvků logicky nijak nezavazuje oprávněného z výživného se jich doslovně držet, pokud se rozhodne zahájit řízení „ve věci samé“ po přiznání právní pomoci. Obsah návrhu v oblasti vyživovacích povinností se proto v tomto posledně uvedeném řízení může lišit od návrhu

[41] – Ustanovení § 114 odst. 1 ZPO.

[42] – Ustanovení § 117 odst. 1 ZPO.

[43] – Ustanovení § 118 odst. 1 ZPO.

uvedeného v žádosti o právní pomoc[44]. Hlavní posouzení této žádosti se navíc zaměří zejména na analýzu osobní a finanční situace žadatele o právní pomoc, protože řízení o přiznání této pomoci má za cíl zajistit rovnost v oblasti právní ochrany a umožnit osobám bez finančních prostředků domáhat se svých práv u soudu.

65. Za těchto okolností však podle mého názoru nelze účinky možnosti protistrany podle německého práva předložit své stanovisko ke splnění podmínek pro přiznání právní pomoci přirovnat k účinkům, které by mělo uplatnění práv na obhajobu v rámci řízení „ve věci samé“, a to z důvodu rozdílu v účelu obou typů řízení[45]. V užším smyslu a bez ohledu na procesní zvláštnosti německého práva se tedy řízení o právní pomoci týká jednostranně pouze navrhovatele. Nemá tedy žádný účinek vůči protistraně.

66. Na druhém místě je třeba posoudit důsledky způsobů předání žádosti o právní pomoc, tj. informování protistrany o podání této žádosti spolu s návrhem na změnu vyživovacích povinností, přičemž právě na těchto způsobech zakládají německá vláda a navrhovatel v původním řízení své tvrzení, že na předběžnou otázku je třeba odpovědět kladně. V tomto ohledu, jak bylo objasněno při ústním jednání, se nejedná o doručení v pravém slova smyslu, ale o pouhé informování protistrany neformální povahy.

67. Takové způsoby předání žádosti o právní pomoc však neumožňují ji přiznat účinky rovnocenné účinkům, které vyvolává úřední sdělení prostřednictvím doručení návrhu na zahájení řízení. Naopak, tyto způsoby předávání spíše zdůrazňují odlišnou povahu těchto účinků, a to že předání žádosti o právní pomoc má za cíl poskytnout protistraně možnost vyjádřit se k tomu, zda jsou splněny podmínky pro přiznání právní pomoci s ohledem na žádost podanou v tomto smyslu. Naproti tomu doručení návrhu na zahájení řízení má zaručit dodržování práva na obhajobu druhé strany sporu.

68. Závěr, že účinky možnosti stanovené v německém právu, podle níž protistrana může předložit své stanovisko ke splnění podmínek přípustnosti žádosti o právní pomoc, nelze přirovnávat k účinkům návrhu na zahájení řízení „ve věci samé“, je o to více zřejmý s ohledem na způsob předávání žádosti o právní pomoc.

69. Konečně na třetím místě, pokud jde o zahájení řízení podáním žádosti o právní pomoc k soudu, domnívám se, že soud v zásadě vyčerpá svou pravomoc, jakmile vydá rozhodnutí, kterým této žádosti vyhoví nebo ji zamítne. Aby totiž dosáhl soudního rozhodnutí „ve věci samé“, musí oprávněný z výživného k soudu podat návrh odlišný od žádosti, která se týká přiznání právní pomoci. Je pravda, že oprávněný z výživného v původním řízení podal žalobu ve věci samé. Je však

[44] – Německá vláda na jednání zdůraznila, že v případě poskytnutí právní pomoci je řízení „ve věci samé“ omezeno na to, co bylo uvedeno v žádosti o právní pomoc. V tomto ohledu mám za to, že právní pomoc poskytnutá za účelem zamýšleného návrhu v oblasti výživného by nemohla být použita pro žalobu týkající se například ochrany životního prostředí. Uplatní se však toto omezení i v případě doplnění návrhových žádání, změny dlužníků nebo jiných údajů, které by se v žalobě lišily od konceptu návrhu na změnu výživného, připojeném k žádosti o právní pomoc, pokud by oprávněný z výživného usoudil, že má větší šanci na úspěch v důsledku těchto změn při podání žaloby „ve věci samé“? Pochybuji, že tomu tak je. Pokud by však žádost o právní pomoc, k níž je návrh na změnu v oblasti vyživovacích povinností, který bude formálně podán v případě přiznání této pomoci, přiložen pouze ve formě konceptu návrhu, byla kvalifikována jako písemnost rovnocenná návrhu na zahájení řízení, jak by se pak mělo s těmito změnami naložit? Jsou považovány za změnu této písemnosti? Pokud ano, jaký osud je čeká v řízení „ve věci samé“? To jsou jen některé příklady praktických obtíží, které by vyvolalo kvalifikování žádosti o právní pomoc jako „písemnosti rovnocenné“ návrhu na zahájení řízení.

[45] – Obecně není vyloučeno položit si otázku, zda je skutečně možné hovořit o protistraně v takovém řízení o žádosti o právní pomoc, když proti této straně není vznesen žádný nárok. Nicméně i pokud by se v rámci řízení o přiznání právní pomoci uvažovalo o této protistraně *in futurum*, toto postavení jí podle mého názoru neposkytuje žádné procesní právo, které by ji mohlo přiblížit skutečnému odpůrci ve smyslu kontradiktorního řízení „ve věci samé“.

třeba uvést, že osoba, které je přiznána právní pomoc, nemá po jejím přiznání žádnou povinnost podat žalobu „ve věci samé“ [46]. Zahájení řízení „ve věci samé“ závisí v každém případě na její vůli, která je svou povahou nejistá.

70. Za těchto okolností existence souvislosti nebo blízkosti mezi řízením o přiznání právní pomoci a řízením „ve věci samé“ sama o sobě nestačí k tomu, aby bylo možné považovat řízení „ve věci samé“ za zahájené již v okamžiku zahájení řízení o přiznání právní pomoci v daném státě. Ve skutečnosti mají tato dvě řízení odlišné účinky, a to jak z hlediska oprávněného z výživného, tak z hlediska povinného.

71. Na rozdíl od toho, co tvrdí německá vláda, cíl ochrany oprávněného z výživného sledovaný nařízením č. 4/2009, jakož i volba příslušného soudu, a tedy rozhodného práva, které mu přiznává toto nařízení, nemohou vyvrátit závěr, že žádost o právní pomoc není písemností rovnocennou návrhu na zahájení řízení. Je však třeba připustit, že v tomto případě v německém právu skutečně existuje problém, který staví oprávněného z výživného bez finančních prostředků do potenciálně nevýhodné situace ve srovnání s protistranou *in futurum*.

72. Jak v podstatě vysvětluje tato vláda, možnost, kterou má povinný z výživného, zaujmout stanovisko k opodstatněnosti žádosti o právní pomoc oprávněného z výživného, může tohoto oprávněného připravit o možnost volby příslušného soudu, a proto i o možnost volby rozhodného práva [47]. K takové situaci by mohlo dojít, pokud by tento povinný podal žalobu „ve věci samé“ s cílem využít své vědomosti a s úmyslem obejít volbu oprávněného, zatímco oprávněný je z důvodu nedostatku finančních prostředků nucen čekat na přiznání právní pomoci, přičemž při podání uvedené žádosti odhalí svůj záměr případně žalovat tohoto povinného.

73. Tento problém však zřejmě vyplývá z německého právního řádu, který stanoví procesní zvláštnost spočívající v možnosti protistrany předložit své stanovisko v řízení, které je v zásadě jednostranné a které se týká výlučně žadatele o právní pomoc jako jediného adresáta rozhodnutí o přiznání či nepřiznání této pomoci [48].

74. Z tohoto důvodu mám za to, že je třeba nalézt určitou rovnováhu, pokud jde o ochranu zájmů oprávněného a povinného z výživného, zejména s ohledem na zvláštnosti řízení o přiznání právní pomoci. Odpověď na otázku položenou předkládajícím soudem totiž musí nevyhnutelně vyvažovat zájmy obou stran sporu. Zajisté není vyloučeno, že si povinný zvolí procesní strategii, jejímž cílem je obejít volbu rozhodného práva ze strany oprávněného z výživného poté, co se dozví

[46] – Může se totiž například rozhodnout, že bude postupovat smírně nebo jednoduše od jakékoli žaloby upustí.

[47] – V tomto ohledu je třeba poznamenat, že nařízení č. 4/2009 stanoví alternativní kritéria příslušnosti, o čemž svědčí použití spojky „nebo“ za uvedením každého z nich v článku 3 uvedeného nařízení [rozsudek ze dne 17. září 2020, Landkreis Harburg (Přechod nároků oprávněného z výživného na subjekt veřejné správy), (C-540/19, EU:C:2020:732, bod 29)], a nikoli hierarchická [rozsudek ze dne 5. září 2019, R (Příslušnost ve věcech rodičovské zodpovědnosti a vyživovací povinnosti), (C-468/18, EU:C:2019:666, bod 45)]. Nabízejí tak oprávněnému z výživného, pokud jedná jako navrhovatel, možnost podat návrh týkající se vyživovací povinnosti na základě různých kritérií pro určení příslušnosti vyjmenovaných zejména v čl. 3 písm. a) a b) tohoto nařízení, a sice buď u soudu místa, v němž má odpůrce místo obvyklého pobytu, nebo u soudu místa, v němž má místo obvyklého pobytu oprávněný. Význam této volby za účelem ochrany oprávněného z výživného ostatně odráží Haagský protokol 2007, s nímž má nařízení č. 4/2009 podle Soudního dvora úzký vztah (rozsudek ze dne 7. června 2018, KP, C-83/17, EU:C:2018:408, bod 49). Soudní dvůr tak rozhodl, že tento protokol umožňuje oprávněnému z výživného *de facto* zvolit si rozhodné právo pro jeho návrh tím, že stanoví, že se na prvním místě použije právo státu, v němž má sídlo soud, a nikoli právo státu, v němž má místo obvyklého pobytu oprávněný, pokud podá návrh u příslušného orgánu státu, v němž má povinný místo obvyklého pobytu (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 20. září 2018, Mölk, C-214/17, EU:C:2018:744, body 31 a 32).

[48] – S ohledem na výměnu názorů, která proběhla během jednání, je patrné, že nelze vyloučit, že tato zvláštnost je výlučně vlastní německému právu. Pokud je mi však známo, jedná se o zcela výjimečný případ v rámci všech právních systémů členských států. V každém případě to podle mého názoru nemá vliv na skutečnost, že je na členských státech, aby v rámci svého vnitrostátního práva zajistily účinnost cílů sledovaných unijními nařízeními.

o úmyslu tohoto oprávněného podat žalobu k soudu. Nicméně i za předpokladu, že by takový postup byl nařízením č. 4/2009 zakázán, nic v žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce nenasvědčuje tomu, že by jednání povinného bylo motivováno podvodným úmyslem.

75. Kromě toho patrně v německém právu existuje mechanismus na ochranu oprávněného z výživného, který je považován za slabší stranu, před rizikem, že protistrana využije řízení ke strategickým účelům. Z § 77 odst. 1 FamFG totiž vyplývá, že soud má možnost neposkytnout protistraně možnost vyjádřit se ke splnění podmínek pro přiznání právní pomoci, pokud se to ze zvláštních důvodů jeví jako nevhodné. Tato ochrana přitom podle mého názoru umožnuje plně naplnit cíle nařízení č. 4/2009 [49].

76. V každém případě by přijetí opačného stanoviska mělo za praktický důsledek roztříštěnost unijního práva ve prospěch procesních pravidel jednotlivých vnitrostátních právních řádů, což podle mého názoru není odůvodněno ani zněním, ani kontextem čl. 9 písm. a) nařízení č. 4/2009, ani cíli tohoto nařízení, které mají mimo jiné zaručit právní jistotu v této oblasti. Ostatně právě z tohoto důvodu Soudní dvůr již dlouho zdůrazňuje význam autonomního výkladu ustanovení týkajících se pravidel pro určení příslušnosti.

77. Podle mého názoru tedy žádost o právní pomoc není „rovnocennou písemností“ ve smyslu čl. 9 písm. a) nařízení č. 4/2009. Tento závěr nemůže být vyvrácen argumentem německé vlády, podle kterého lze tento návrh postavit na roveň podání žaloby k soudu z důvodu pozastavujícího účinku, který má na promlčení. Stavení běhu promlčecí lhůty, které vyplývá z podání žádosti o právní pomoc, má totiž pouze zajistit, aby právo osob bez finančních prostředků podat žalobu k soudu bylo chráněno po dobu nezbytnou k provedení kroků umožňujících získat tyto prostředky. Jinými slovy, tento pozastavující účinek je v takové situaci podle mého názoru povinný, aby bylo zajištěno rovné zacházení s osobami, pokud jde o jejich možnost uplatnit svá práva u soudu.

78. Pro doplnění je třeba zdůraznit, že v německém právu sice platí, že je-li podána žádost o právní pomoc, může soud předvolat strany k jednání, pokud je možné dosáhnout dohody. Pokud však takový postup není povinný [50], což v německém právu patrně není, nemůže vést k tomu, aby byly účinky řízení o přiznání právní pomoci postaveny na roveň účinkům řízení „ve věci samé“, jelikož uplatnění tohoto postupu spadá do diskreční pravomoci soudu.

79. Je však třeba upřesnit, že přísluší vnitrostátnímu soudu, aby ověřil, zda je třeba vycházet z takového výkladu jeho vnitrostátního práva, protože Soudní dvůr nemá podle své ustálené judikatury pravomoc vykládat vnitrostátní právo členského státu [51].

80. Konečně vzhledem k tomu, že se předkládající soud táže Soudního dvora na důsledky kvalifikace této žádosti o právní pomoc pro účely úvah souvisejících s tím, zda u něj bylo zahájeno řízení, a se stanovením jeho příslušnosti, je třeba připomenout, že podle ustálené judikatury je věcí pouze vnitrostátního soudu, kterému byl spor v původním řízení předložen a jenž musí nést odpovědnost za soudní rozhodnutí, které bude vydáno, posoudit s ohledem na konkrétní

[49] – Je tak rovněž zajištěno uplatnění nařízení č. 4/2009 v souladu s čl. 24 odst. 2 Listiny základních práv Evropské unie, podle něhož musí být při všech činnostech týkajících se dětí, ať už uskutečňovaných veřejnými orgány nebo soukromými institucemi, prvořadým hlediskem nejvlastnější zájem dítěte (v tomto smyslu a obdobně viz rozsudek ze dne 16. července 2015, A, C-184/14, EU:C:2015:479, bod 46).

[50] – Obdobně viz povinné smírčí řízení v rozsudku Schlömp.

[51] – Bod 34 rozsudku HanseYachts.

okolnosti věci jak nezbytnost rozhodnutí o předběžné otázce pro vydání jeho rozsudku, tak i relevanci otázek, které klade Soudnímu dvoru [52]. Navrhuji tedy odpovědět na předběžnou otázku následovně, a to aniž bych se zabýval otázkou mezinárodní příslušnosti předkládajícího soudu.

81. Jsem toho názoru, že na předběžnou otázku položenou předkládajícím soudem Soudnímu dvoru v projednávané věci je třeba odpovědět záporně v tom smyslu, že žádost o právní pomoc, ke které je připojen pouze koncept návrhu na změnu ve věci vyživovací povinnosti, který má být formálně podán v případě přiznání této pomoci, není „rovnocennou písemností“ ve smyslu čl. 9 písm. a) nařízení č. 4/2009.

IV. Závěry

82. S ohledem na všechny výše uvedené úvahy navrhuji, aby Soudní dvůr odpověděl na otázku položenou Amtsgericht Schleswig (okresní soud ve Šlesviku, Německo) následovně:

„Žádost o právní pomoc, ke které je připojen pouze koncept návrhu na změnu ve věci vyživovací povinnosti, který má být formálně podán v případě přiznání této pomoci, není „rovnocennou písemností“ ve smyslu čl. 9 písm. a) nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností.“

[52] – Bod 24 rozsudku HanseYachts.